

Es Busqueret

Revista de divulgació ornitològica

Número 21
Estiu 2010

ACTUALITAT

El virot petit

VIATGE

L'àrtic

ENTREVISTA

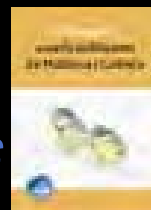
Biel Perelló

ESTUDI

Cens d'abellerols

PUBLICACIÓ
Atles

Flabellina affinis sobre fulla de Posidonia oceanica

Illot de na Corberana, Colònia de Sant Jordi (ses Salines)
19 de juliol de 2008

Flabellina affinis (Gmelin, 1791) sobre una fulla de Posidonia oceanica, possible-
ment alimentant-se d’un hidrolari.

Vaig tenir la sort de trobar-la un dia de poc onatge, fet que em va facilitar
fotografiar-la a causa de la calma de l’ambient. La Flabellina (que etimològicament
significa “forma de ventall”), pertany a l’ordre dels nudibranquis, mol·luscs gastero-
podes (opistobranquis) que es caracteritzen per tenir la closca reduïda o inexistent i
les brànquies (òrgan per respirar) situades al dors. S’assemblen a un llimac - fet pel
qual a alguna de les espècies les anomenen llimacs de mar - són hermafrodites, no
superen els 4 centímetres de longitud i viuen entre els 5 i els 20 m de profunditat.
Presenten un cap amb dues banyes olfactives, els rinòfors, un mantell que reco-
breix la part dorsal i un peu a la part ventral per a desplaçar-se i adherir-se.

Aquest grup d’invertebrats és molt conegut pels submarinistes, siguin fo-
tògrafs o no, ja que presenten unes coloracions sovint molt vistoses i atractives.
Aquesta vistositat s’atribueix a un cert tipus de mecanisme de defensa i al fet de
mostrar coloracions contrastades per alertar els possibles depredadors.

FOTOGRAFIAR SOTA L’AIGUA

La fotografia submarina afegeix una sèrie de dificultats a les de la fotografia
terrestre i els equips (fotogràfic i d’immersió) suposen un bon sobrecost. Ens hem
de moure molt bé sota l’aigua, respectant l’entorn i anant amb compte amb el mal
que podem fer amb les aletes o amb el nostre propi cos. Hem de tenir en compte,
en tot moment, l’aire romanent a l’equip i la profunditat a la qual s’està... poques
vegades passam dels 30 m. Ens envolten unes condicions de llum especials: per
sota dels 3 metres es comença a perdre el color vermell, la llum es va fent cada cop
més dèbil a mida que ens endinsam i predominen els blaus. Es fa necessari, per
tant, l’ús del flaix quasi sempre; per dir-ho d’alguna manera, cal “pintar de colors”
amb el flaix. Una altra limitació la suposen les partícules en suspensió a l’aigua,
capaces d’arruinar la millor fotografia macro i convertir-la en una “nevada” subma-
rina. El fotògraf submarí té un temps d’immersió molt limitat, que normalment no
sol superar els 45-60 minuts, temps que limita també la nostra activitat fotogràfica.
I per si tot això fos poc, sempre ens queda el passar pena per la inundació de
l’equip, amb el corresponent disgust del segle!.

Rosana García

Rosana García

(Madrid, 1970). Normalment la gent comença a fotografiar defora de l’aigua;
Rosana va començar a bussejar i, 10 anys i més endavant, en un intent de retenir
alguna cosa del meravellós món submarí, va començar a fotografiar-lo. Aquesta
activitat s’ha convertit per a ella en una passió. Els inicis foren autodidactes, amb
una càmera Sea&Sea manual, sempre ben aconsellada per Jaume Capellà, també
fotògraf, qui amb els anys es va convertir en el seu marit. Va completar la seva
formació amb cursos de fotografia i viatges a llocs singulars. Ha col·laborat en
algunes publicacions i exposicions i guanyat algun premi i menció d’honor. És una
eterna estudiant de ciències ambientals.

Si voleu passar una estona ben entretinguda amb les seves fotografies i veure’n el
currículum complet, només cal que visiteu www.rosanagarcia.org.

Càmera Nikon D300 - Òptica Micro-Nikkor 60mm. f/2.8, velocitat 1/100s a f/16 - Flaix i caixa estanca Ikelite.

Sumari

2	A través de l’objectiu Flabellina affinis per Rosana García coordina Biel Perelló	13	Identificació Els cabots per Cristina Fiol
4	Editorial L’ornitologia a l’estiu	14	L’entrevista Biel Perelló per Enric Culat
5	Es Busqueret aplaudeix Protecció de les dunes Es Busqueret es queixa Degradació dels illots	16	Publicacions Quins aucells crien a Mallorca? per Toni Muñoz
6	Actualitat El virot petit per Miguel McMinn i Ana Rodríguez	17	Es Busqueret se’n va de viatge L’àrtic per Josep Manchado
9	Un racó per descobrir Les basses de Lluriac per Joan Florit	20	Quadern de camp per Steve Nicoll
10	Estudi dels aucells Cens d’abellerols per Jaume Adrover	21	Des de l’aguait Aus estivals per Maties Rebassa
11	Quin nom més rar! I aquí, què hi veus? per Pere J. Garcias	23	Més que aucells Els cnidaris per Cati Artigues Racó jove per Equip d’Educació Ambiental del GOB.
12	Naturalisme Va de cabots per Lluís Parpal i Nieves Negre		

Es Busqueret

Revista de divulgació ornitològica de les Illes Balears
Número 21 - Estiu 2010 - Publicació gratuïta.
www.esbusqueret.com - info@esbusqueret.com

Edita

GOB - Grup Balear d’Ornitologia i Defensa de la Naturalesa
Manuel Sanchis Guarner, 10 - 07004 Palma
www.gobmallorca.com - info@gobmallorca.com

Editor

Rafel Mas

Comitè editorial

Enric Culat
Cristina Fiol
Xisco Lladó
Manuel Suárez

Revisió lingüística

Magdalena Prohens

Disseny i maquetació

Toni Muñoz, Xisco Lladó

Han col·laborat a aquest número:

Jaume Adrover, Cati Artigues, Juanjo Bazán, Xavier Canyelles, Jaume Capellà, Linda Castañeda,
David Cuenca, Miquel Àngel Dora, Joan Florit, Toni Font, Rosana García, Pere J. Garcias, Josep
Manchado, Miguel McMinn, Toni Muñoz, Nieves Negre, Steve Nicoll, Lluís Parpal, Biel Perelló,
Maties Rebassa, Ana Rodríguez, Hadoram Shirihai, AFONIB, A & C Black, Col·legi Públic Es Canyar,
SOM.

DL: PM-1937-2004 ISSN: 1889-4275 - Prohibida la reproducció no autoritzada, total o parcial,
amb finalitat comercial.

Impressió

Taller Gràfic Ramón - Palma - Paper 100% reciclat.

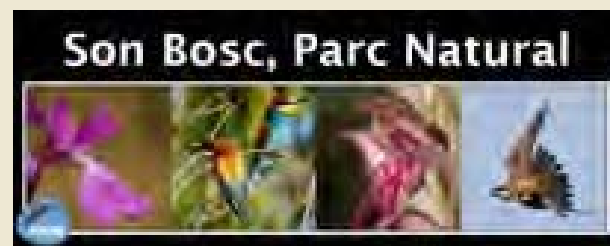
L'ornitologia a l'estiu

"A l'estiu tota cuca viu", diu la dita, que sembla no complir-se per als aucells. A les hores centrals del dia, l'activitat dels nostres amics emplomallats davalla de tal manera que, llevat de zones humides puntuals i qual-que rapinyaire aperduat, sembla que aquests animalons hagin desaparegut del mapa. L'activitat d'observació dels ornitòlegs sembla que va unida amb la dels aucells, llevat de sortides matineres per sentir i afinar durant una curta estona petits passeriformes o de sortides crepusculars per sentir cantar enganapastors o altres aus nocturnes. Però us ben asseguram que l'activitat ornitològica no desapareix, de cap manera. Aquests mesos són de màxima activitat: s'està enllestint un anuari ornitològic, s'acaba de perfilar un atlas d'aus nidificants de Ma-llorca i Cabrera, es prepara la revista que teniu ara a les mans, alguns ornitòlegs més agosarats pugen putxets per observar com els falcons marins s'atipen de cigales, es duu a terme el seguiment de la mèrlera vermella i la coablanca als cims més alts de la Serra, es preparen calendaris de sortides i activitats que començaran a la tardor... se segueix vigilant Son Bosc i el que batega al seu voltant.

A l'estiu, l'aturada dels polítics sí que sol ser ben efectiva, llevat d'enguany. Enguany, i de manera inèdita, Partit Popular i Unió Mallorquina han decidit que és necessari seguir fent feina a l'estiu, ampliant el període de sessions del Parlament per poder votar i declarar d'"Interès Autònom" el projecte de camp de golf de Son Bosc, 25è golf de Mallorca. La urgència per aprovar la llei que toma el recent PORN supera la calor estival i les ganes d'estiuejar d'alguns sectors de la política. Per altra banda, no han trobat adient accelerar l'aprovació d'una nova llei del sòl i això pot esperar més enllà de l'estiu o qui sap fins quan. En el moment que sembla que els interessos polítics puguin estar lligats a interessos particulars és quan els ciutadans d'aquestes illes s'han de demanar: cap a on anam?.

El 12 de juny, més de 80 persones i diversos mitjans de comunicació, ens acostàrem a Son Bosc per veure els falcons marins i la natura i el patrimoni que podem perdre amb aquestes demostracions d'ignorància ambi-ental i per dir "JA BASTA" de política bruta i moguda pels fils dels poderosos.

Al GOB no tancam per vacances. Ens relaxam, sí, però amb un ull obert.

Fes un clic per Son Bosc!
<http://www.gobmallorca.com/sonbosc/>

HADORAM SHIRIHAI

Fotografia aportada per Hadoram Shirihai, *Albatrosses, Petrels and Shearwaters of the World*, A & C Black, London ©

La nostra portada

El protagonista de la nostra portada és un virot petit (*Puffinus mauretanicus*). Aquesta és una au pelàgica, es a dir, viu tot l'any a la mar, amb desplaçaments espectaculars per les costes atlàntiques que duen a alguns exemplars fins al mar del Nord. A finals d'hivern, però, tota la població reproductora es troba a un únic lloc, les Illes Balears.

És una espècie endèmica, que cria exclusivament a les nostres illes. Això la fa molt especial, ja que el seu futur dependrà molt de la nostra capacitat de mantenir en condicions les seves àrees de nidificació.

Aquesta espècie, fosca i més petita que una gavina, que podem veure vo-lant ràpidament per damunt les ones, és capaç de submergir-se a mes de 20 metres baix l'aigua, amb l'ajuda de les seves ales, per pescar petits peixos i al-tres animals dels quals s'alimenta. Actualment és una espècie en perill crític i els problemes que té son molts grans, especialment els derivats de la introducció de depredadors a les colònies de cria i per la mort accidental en arts de pesca. És la nostra obligació posar remei als problemes que l'afecten i és necessari i prioritari saber quantes més coses millor sobre aquest, el "nostre" au-cell marí. •

Es Busqueret aplaudeix...

Protecció dels sistemes dunars

Fa uns anys, vaig veure com el Ministeri de Medi Ambi-ent, Medi Rural i Mari iniciava a Formentera una sèrie d'ac-tuacions: col·locació de barres, cordes i passarel·les de fusta per protegir les dunes i la vegetació que hi creixia. Una de les espècies que se n'havia de beneficiar havia de ser el molinet (*Silene cambessedessi*), planta endèmica d'aquesta illa, d'Eivissa i d'alguns indrets de la costa valenciana. Re-sultava una mica xocant que s'hagués de dirigir els humans per rutes establertes per cordes i senders de fusta elevats.

No fa gaire, la destrucció de les dunes, provocada per cavallistes i gent a peu, perjudicava i amenaçava seriosament a l'herba de renegat (*Otanthus maritimus*), una rara composta present a l'Arenal d'en Casat (Santa Margalida). Les actuacions del Ministeri, dirigides a ordenar l'ús recrea-tiu de la zona, potser faran que aquesta espècie no es perdi per sempre.

Personalment, la instal·lació de barreres, cordes i passarel·les no és la meua idea de com ha d'estar un lloc natural, però és l'única solució per a lluitar contra l'obertura incontrolada de camins sobre les barres dunars i els de-sastrosos canals erosius que augmenten, any rere any, i hi impedeixen l'establiment de la vegetació.

Però a les dunes no només les plantes necessiten es-tabilitat, també les aus, com la cucullada (*Galerida theklae*), el vitrac (*Saxicola torquatus*), el busqueret de cap negre (*Sylvia melanocephala*), la titina d'estiu (*Anthus campestris*)

o el tiruil·lo camanegre (*Charadrius alexandrinus*) necessi-ten tranquil·litat i recer per poder reproduir-s'hi i trobar-hi aliment.

Vivim en una societat amb poca educació ambiental, on encara és necessari posar barreres per evitar que sortim dels camins, on encara és habitual que es rompin intencio-nadament les trampes de captura d'arena i es robin barres i cordes per a l'ús particular. Tot i això, alguns anem poc a poc, entenent que és necessari perdre la llibertat d'anar per onsevulla per a conservar el que encara ens queda. •

Pas restringit a les dunes de Son Real, a Santa Margalida.

Es Busqueret es queixa...

Degradació dels illots a l'estiu

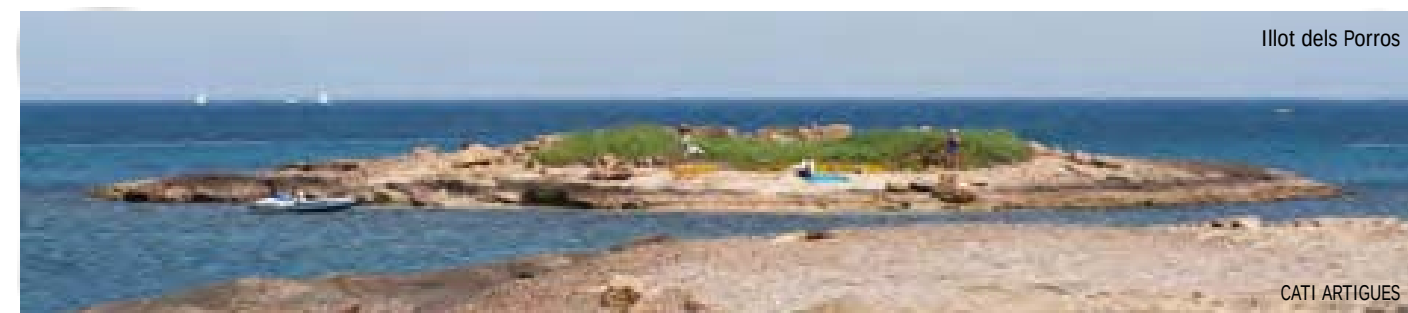
Les illes ens atreuen —nosaltres vivim en un dels casos més paradig-màtics—. La gent hi acudeix en massa, potser en un intent d'aïllar-se de la que és la seva realitat immediata la major part de l'any. Aquí la densitat de perso-nes multiplica per un parell la que molts d'aquests visitants troben als seus län-der de procedència, però què més els és...

Els illots que envolten Mallorca es-tan doblement aïllats i el seu accés és més difícil (no tenen port ni aero-port). Per això són encara més atrac-tius: només alguns "Robinson Crusoe" a

temps parcial, locals o forans, hi poden arribar nedant un bon bocí o, més habi-tualment, en embarcació (barca, caiac, velomar...). Precisament aquest doble aïllament ha estat el que ha fet possi-ble que en alguns d'aquests illots encara hi puguin viure algunes espècies d'aus i d'altres animals que un temps devi-en ser molt més comuns al llarg de la nostra costa, aleshores encara no bale-aritzada. Per posar un exemple, a l'illot d'és Pantaleu, a menys de 200 metres de Sant Elm, encara s'hi reproduïxen virots (*Calonectris diomedea*) i nonetes (*Hydrobates pelagicus*), entre d'altres espècies. El desembarcament no auto-ritzat en aquest illot està prohibit (forma

part del Parc Natural de sa Dragonera), però tot i això és habitual observar-hi gent. I si aquesta és la situació en un illot protegit, ja podem veure què passa a la resta: gent fent-hi renou, deixant fems, o fins i tot causant algun incendi són situacions habituals.

Els illots conserven encara una part de l'essència de les petites illes mediterrànies i són importants per a al-gunes espècies amenaçades de la nos-tra flora i fauna. El litoral de Mallorca ofereix possibilitats de sobra per gaudir de la costa, per la qual cosa no és gens necessari deixar també la nostra em-premta als illots. •

Illot dels Porros

CATÍ ARTIGUES

El virot petit

L'aucell marí de les Balears... o no

El virot petit és, avui en dia, més popular a les illes Britàniques que a les Balears. R. Wynn i P. Yésou trobaren evidències que el virot petit es desplaça cada vegada més al nord, cercant aigües més productives a l'Atlàntic. Es desconeix si aquest desplaçament és conseqüència de l'escalfament global, de l'esgotament de les pesqueres del Cantàbric o de la combinació d'ambdós factors. Preferim ser cautelosos en aquest aspecte i veure què ens espera en un futur immediat. Allò que sí podem afirmar és que, en l'actualitat, el virot petit s'ha convertit en un nou atractiu per als ornitòlegs que visiten les costes del sud d'Anglaterra.

El 1921, el cirurgià i ornitòleg britànic Percy R. Lowe va descriure, a partir d'un exemplar capturat a les costes del nord d'Àfrica, una nova espècie de virot amb el nom de **Puffinus mauretanicus**, el nom científic del virot petit. Lowe va descobrir que diversos exemplars de virot de llevant (*Puffinus yelkouan*) capturats a les costes britàniques en realitat pertanyien a aquest

ta nova espècie. Molts creiem que el virot petit és, en realitat, un auell de l'Atlàntic que nidifica a les illes Balears. A l'Atlàntic n'hi ha tot l'any, fins i tot durant els mesos d'incubació i cura dels polls. Els adults reproductors i els polls volanders deixen la Mediterrània al juliol, creuant ràpidament l'estret de Gibraltar per a dirigir-se cap al Cantàbric i al canal de la Mànega i arriben, fins i tot, al mar del Nord. Les aus no reproductores abandonen les Balears el mes de maig per a dirigir-se a l'Atlàntic. El retorn a les colònies sembla més esglaonat i, a finals d'agost, els primers reproductors, que solen ser mascles, comencen a reclamar els seus nius. A partir d'octubre i novembre es comencen a detectar grans concentracions d'individus a prop de les colònies i s'inicia, de nou, el cicle reproductiu amb la posta d'un únic ou a finals de febrer. Els reproductors passen molt de temps a les Balears, mentre que els no reproductors (subadults i aus que enguany no criaran) sembla que passen més temps a l'Atlàntic. Encara desconeixem molts dels aspectes de la vida del virot petit a mar obert i, del que sabem de la seva estada a les colònies, no tot són bones notícies.

El paradís perdut

A la fauna prehumana de les Pitiüses no hi havia mamífers terrestres, una anormalitat faunística en el context de la Mediterrània que únicament es dona a les illes oceàniques. A l'arxipèlag Pitiús d'aquell moment només hi havia aus, moltes més que a l'actualitat: un rasclo endèmic, àguiles marines i oques petites. Les aus compartien l'hàbitat amb una sargantana, invertebrats, ratapinyades i, segurament, amb el vell marí. Els fòssils de virot petit que s'han trobat a les Pitiüses ens conten una història de colònies que s'estenien des de petites elevacions de l'interior fins a la costa. L'absència de carnívors i d'altres possibles depredadors oportunistes proporcionaren al virot petit un paradís on nidificar amb total seguretat. Però el virot petit trobà, en altres aus, uns enemics potencials i la nit, moment d'entrada a les colònies, es convertí en la seva estratègia defensiva, estratègia que li ha resultat inútil davant els mamífers que cacen de nit.

Per **Miguel McMinn** i **Ana Rodríguez**
Skua Gabinete de Estudios Ambientales SLP
www.skuasl.com

Dificultat d'identificació

Identificar virots és un desafiament per a un ornitòleg aficionat. Tot i que només hi ha 15-19 virots del gènere *Puffinus*, nombre que pot variar segons l'autor que les descrigui, totes són molt semblants en la seva morfologia, ecologia i comportament. Els virots són una màquina perfecta per pescar sardines, que funciona igual de bé en tots els mars del Planeta i, quan un disseny evolutiu funciona, la naturalesa sol ser conservadora.

El virot petit va ser descrit per a la ciència el 1921, desconeixent-se llavors el seu lloc de nidificació. Ja es coneixia l'existència del virot de llevant (*Puffinus yelkouan*), però aquest nou taxó era molt diferent, més gros i rogenc. El primer intent de posar ordre en la taxonomia dels virots va ser l'agrupament emprant criteris morfològics. Avui sabem, gràcies als estudis genètics i morfològics molt més

detallats, que l'existència de semblances entre virots no significa necessàriament que siguin de la mateixa espècie. Les dades genètiques ens indiquen que el virot petit és una espècie diferent al virot de llevant, tot i que amb una història evolutiva comuna. Es desconeixen molts dels aspectes de la història evolutiva dels virots, i és segur que el futur ens sorprendrà amb noves troballes, com la solució a l'enigma del virot petit de Menorca. Tots els ornitòlegs que han vist el virot petit de Menorca, afirmen que es tracta del virot de llevant. El plomatge del virot petit de Menorca és idèntic al de les poblacions més occidentals de virot de llevant que es troben en el sud de França, Còrsega i Sardenya. Les aus de Menorca són més petites que les de Mallorca o les Pitiüses. A la mar, un virot petit de Menorca no es pot diferenciar d'un virot de llevant. El 1985 E.J. Mackrill va fotografiar un virot de llevant prop de la costa de Menorca, sense saber llavors que aquestes aus nidificaven

no gaire lluny d'allà. La informació genètica del virot petit de Menorca suggereix una hibridació entre el virot petit i el virot de llevant. Tot i això, no ens explica el perquè totes les aus de Menorca són morfològicament iguals al virot de llevant.

Encara que la morfologia d'aquestes aus ha dificultat la identificació tant a taxònoms com a ornitòlegs aficionats, hi ha trets distintius que permeten separar les diferents espècies. Per a una au amb una vida nocturna en la colònia, lluir un plomatge distintiu per al festeig no té gaire sentit. En la foscor, la millor forma de comunicar-se és el so, i tots els virots són molt vocals a les colònies. Els cants dels virots són diferents, depenent de l'espècie, essent molt fàcil distingir un virot petit d'un virot de llevant i, fins i tot, d'un virot petit de Menorca.

Fotografia aportada per Hadoram Shirihai, Albatrosses, Petrels and Shearwaters of the World, A & C Black, London ©

L'efecte de la rata sobre les biotes insulars i les aus marines ha estat documentat en tot el món. A les Balears, sabem que poden depredar ous i polls de virot petit, i fins i tot se n'ha detectat la depredació d'aus adultes. A tres illes petites la presència de rates s'ha relacionat amb l'extinció local del virot petit, i a illes més grans creiem que els virots petits no utilitzen determinades zones a causa d'una major presència d'aquests rosegadors. Les rates no tan sols perjudiquen el virot petit, també causen un impacte negatiu sobre altres aus marines com el virot gros (*Calonectris diomedea*), la noneta (*Hydrobatus pelagicus*) i el corb marí (*Phalacrocorax aristotelis*). Els seus efectes sobre la vegetació són devastadors i transformen completament el paisatge de moltes illes. Lamentablement, pot ser ja massa tard per conèixer quin efecte han tengut les rates sobre la fauna invertebrada de molts d'illots.

Restauració de les colònies insulars

Es pot fer alguna cosa per a garantir la supervivència del virot petit en les seves colònies? Sí, però no es tracta, només,

L'ús de càmeres infraroques ha permès confirmar l'activitat de depredadors com la rata.

d'eradicar-ne els depredadors. La solució roman en la restauració ecològica o la reconstrucció de les comunitats o ecosistemes que hi havia abans, tan fidelment com es pugui. Tot i això, per molt que vulguem, un ecosistema restaurat no és un retorn al passat; no es pot tornar a les Pitiüses prehumanes, perquè no coneixem totes les relacions del sistema. Hi ha components que possiblement s'han perdut per sempre i, sobretot, una comunitat pot evolucionar cap a alguna cosa molt diferent al que havíem plantejat a l'inici. Per tant, el nostre objectiu hauria de ser el de restaurar, amb la nostra millor ciència, ecosistemes costaners i insulars on el virot petit sigui part d'una comunitat compartida amb altres aus marines, plantes, invertebrats i rèptils. En aquest procés de restauració, l'eradicació d'espècies invasores seria una eina més, però mai un finalitat en si mateixa. A les Balears, els nostres objectius han de ser ambiciosos i no hem de limitar-nos a actuar en petites illes deshabitades. Les actuacions haurien d'incloure zones de costa de les illes grans habitades, como Menorca i Formentera. Tot i això, en un procés de restauració ecològica s'ha de ser caut, cada actuació ha de tenir en compte les conseqüències

sobre els altres elements de l'ecosistema ja que, fins i tot, es pot donar la paradoxa que l'eradicació d'un element no desitjat pot causar-hi un impacte negatiu encara major.

Les Balears, que reclamen valors turístics de qualitat per atraure nous visitants, han de dur a terme un esforç en la restauració dels valors ecològics més rellevants de la seva natura emblemàtica.

L'impacte d'espècies introduïdes sobre la biota nativa de les illes petites de les Balears provoca una pèrdua de valors naturals que es tradueix en una experiència negativa per als visitants. Les Balears, que reclamen valors turístics de qualitat per atraure nous visitants, han de dur a terme un esforç en la restauració dels valors ecològics més rellevants de la seva natura emblemàtica. Un turista no tindrà la mateixa experiència visitant una illa amb virot petit nidificant a peu de vaixell i amb un ecosistema insular nadiu, que en una illa en què les rates són visibles fins i tot de dia. No entenem com no és la pròpia indústria turística la que financia i promou projectes de restauració ecològica i de recuperació de la biota nativa, encara que sigui amb l'únic objectiu d'incrementar la satisfacció dels seus clients.

Quina és la població de virot petit?

No coneixem amb exactitud la població real del virot petit. Com a mínim hi ha unes 3.200 parelles distribuïdes en 29 colònies principals, encara que els darrers censos realitzats en l'Estret de Gibraltar pareixen indicar que pot haver-hi més aus reproductores. Aquests censos a l'Estret, que s'iniciaren fa uns pocs anys i que tenen com a objectiu el recompte d'individus de virot petit quan aquests abandonen el Mediterrani, presenten alguns problemes metodològics, ja que es fan amb estimes dels períodes en els que no es dugueren a terme observacions i es desconeix si hi ha un moviment de retorn de les aus. El 2007 es comptabilitzaren 22.000 aus, una xifra que suggereix que la població nidificant podria ser superior a la coneguda. A dia d'avui, fa falta un major esforç en actualitzar els censos a totes les colònies conegudes i realitzar prospeccions a trams de costa adients per a la nidificació del virot petit. Enguany s'ha localitzat un nou nucli de nidificació a la costa de la serra de Tramuntana de Mallorca.

El virot petit està inclòs a la Llista Vermella de la IUCN d'Espècies Amenaçades, en la categoria CR (en perill crític).

La justificació de la seva inclusió en aquesta categoria es deu a la seva reduïda àrea de distribució (tan sols nidifica a les Balears) i al ràpid declivi de la població degut a la depredació en les colònies i les captures en arts de pesca. Els models

Treballar amb el virot petit

Conèixer i protegir el virot petit no és una tasca fàcil, tornant-se en ocasions perillosa. La cerca de refugi a llocs on no puguin arribar fàcilment els depredadors, converteix l'estudi de les colònies de virot petit en un treball en el que es necessita, en nombroses ocasions, de l'aplicació de tècniques de treball vertical. A això s'ha d'afegir el fet de que l'accés a la major part de les colònies s'ha de fer des de la mar.

En les cavitats on nidifica aquest aucell del Mare Nostrum hi regna la foscor. L'ús d'un amplificador de llum amb un petit focus d'infrarojos permet minimitzar l'impacte de les nostres visites. Durant el període de cria es registren diferents paràmetres reproductors, com són l'èxit d'eclosió i el d'emancipació. Els adults reproductors i els polls són marcats amb anelles metàl·liques. Aquest tipus de marcatge ha permès conèixer la gran longevitat d'aquestes aus (coneixem aus de fins a 24 anys de vida) però, sobre tot, ha estat una eina fonamental per a poder determinar la supervivència dels adults reproductors. Avui sabem que aquesta supervivència és menor en comparació amb altres virots del gènere *Puffinus*, fins i tot a colònies on no hi ha depredació. La causa d'aquesta mortalitat semblen ser les captures accidentals en arts de pesca.

La localització de noves colònies requereix de temps i esforç, però l'ajuda ens ha arribat en forma de gravadores automàtiques de so que permeten monitoritzar possibles zones de nidificació durant diverses setmanes. Enguany s'ha pogut identificar una nova colònia a la Serra de Tramuntana i esperam poder fer una prospecció més extensa l'any que ve.

Conèixer el comportament de les aus marines a la mar és primordial per poder protegir-les. Fins fa ben poc era una tasca que depenia únicament de la sort de poder observar-les directament des de la costa o des d'un vaixell. Avui podem començar a conèixer el seu comportament en el medi marí mitjançant sensors de posició, activitat i medi (temperatura de l'aigua). Un exemple d'aquest tipus de sensor és un geolocalitzador, que amb un pes de tan sols 2 grams, permet determinar la posició de l'au mitjançant el càlcul de la durada del dia, com feien els antics navegants, amb un error de només alguns quilòmetres. La miniaturització dels components electrònics i bateries ha permès que enguany s'hagin marcat alguns exemplars de virot petit amb aquest dispositiu amb l'objectiu de conèixer els patrons de desplaçament cap a l'Atlàntic després de la temporada de nidificació.

Un altre exemple de sensor és el GPS, que recopila informació d'activitat i temperatura de l'aigua. La seva precisió és mètrica, però el seu major pes, 15 grams, el converteix en una eina inadequada per a dur a terme estudis de llarga durada. El 2010, durant uns pocs dies, s'han col·locat GPS a adults reproductors de virot petit amb la finalitat de conèixer les seves zones d'alimentació. Els primers resultats han estat molt satisfactoris, pel que en propers anys se'n marcaran més.

demogràfics obtinguts mitjançant el marcatge d'aus pronostiquen l'extinció en els propers 54 anys. L'esperança de vida d'un virot petit adult és menor que la d'altres virots similars, però el més greu és que aquesta esperança de vida s'ha calculat a colònies on no hi ha problemes de depredació. Aquesta baixa esperança de vida està relacionada amb una elevada mortalitat en el medi marí, i la principal causa de mortalitat no natural d'aus en el mar són les captures en arts de pesca.

Ocasionalment arriba la notícia de nombroses aus arrossegades a la costa, que han mort ofegades degut a un palangre, però el problema real és la mort silenciosa d'un parell d'aus cada dia. Els mateixos pescadors són els primers interessats en no capturar aus, ja que això redueix la seva productivitat pesquera, i els mitjans de mitigació poden ser tan senzills com el d'establir horaris pel calat de les arts. •

Un racó per descobrir

Les basses de Lluriac

Text i fotos, Joan Florit Sans - Societat Ornitològica de Menorca

Al nord de l'illa de Menorca i envoltada de tanques de conreu, a prop de la cala de Tirant, es troba aquest indret format per unes basses que s'omplen de vida a l'hivern gràcies a les pluges. De fàcil accés i amb molt bones vistes per observar els ocells, aquesta àrea natural d'especial interès (ANEI) és un dels millors llocs per a observar esbarts d'anàtides, ardeïds, limícoles i algun rapinyaire, com soters (*Hieraaetus pennatus*), milans (*Milvus milvus*), alguna miloca (*Neophron percnopterus*) o arpelles (*Circus sp.*), especialment l'arpeïlla d'aigua (*Circus aeruginosus*), la qual podem veure fàcilment, caçant amb el seu vol baix.

El recorregut, que per la seva bellesa recomanem fer a peu o bé en bicicleta, el començarem a la cruïlla de la carretera de Fornells amb l'anomenat camí de Tramuntana, que és una petita i estreta carretera que ens porta a algunes de les platges no urbanitzades i més salvatges de l'illa, com Pregonda, Binimel·là o Cavalleria, on podrem visitar el far, amb uns dels penya-segats més alts de Menorca.

Terreny de busqueret roig (*Sylvia undata*), salvatget (*Troglodytes tro-*

glodytes), o mèrlera blava (*Monticola solitarius*) i on, al fosquet, podem veure arribar les baldrirges (*Puffinus mauritanicus*) i els virots (*Calonectris diomedea*).

Però centrem-nos a les basses, la millor època per visitar-les és des de la tardor, després de les primeres pluges, fins finals de la primavera, quan les basses comencen a eixugar-se per la calor. La seva baixa vegetació, formada per canyissar, salicòrnies i tamarells, ens ofereix espais molt oberts i, des del mateix camí, tindrem unes vistes excel·lents per gairebé totes les espècies de limícoles que recorren i s'alimenten als Prats.

Una de les espècies d'especial interès que podem veure és el gall faver (*Porphyrio porphyrio*), el qual des de fa uns vint anys es creia extingit i que, ara, està en clara expansió per gairebé totes les zones humides més importants de l'illa.

De la família dels ardeïds, a part de poder veure amb facilitat l'agró gris (*Ardea cinerea*) i l'agró roig (*Ardea purpurea*), també podrem observar un dormidor d'esplugabous (*Bubulcus ibis*) i, si tenim sort, alguna garsa monyuda (*Ardeola ralloides*).

De les anàtides, podem destacar,

Arpella d'aigua, *Circus aeruginosus*

com espècies més abundants, el collblau (*Anas platyrhynchos*) i els cullells (*Anas clypeata*), tot i que els xiulaires (*Anas penelope*) i anedons (*Anas crecca*) arriben també en grans esbarts. Grisetes (*Anas strepera*) i rabassots (*Aythya ferina*) no són tan nombrosos com a l'Albufera d'es Grau. Per acabar, una bona notícia amb una altre anàtida de gran bellesa i que ja fa un parell d'anys que visita la zona, on hem pogut detectar que han aconseguit criar, l'ànec de bec vermell (*Netta rufina*).

Salutacions a tothom i si algú vol visitar aquest lloc pot posar-se amb contacte amb la SOM, que de bon segur algun membre estarà encantant de donar-vos bones indicacions. •

SOM
Societat Ornitològica de Menorca

La SOM (Societat Ornitològica de Menorca) va ser fundada l'any 2000 per un grup d'ornitòlegs i aficionats a l'observació d'aus amb la finalitat de l'estudi, protecció i divulgació de les aus de Menorca.

Actualment realitza determinades activitats orientades a l'estudi de les aus i les seves poblacions, tant residents com estivals e hivernants i, també, al control de les diverses espècies d'ocells migratoris mitjançant campanyes d'anellament com les d'esforç constant, la campanya Piccole issole als illots de l'Aire i d'en Colom i tasques de seguiment (SOCME) i d'estudi a través de la recol·lecció de dades de camp, fent diversos censos d'aus marines, d'ardeïds i d'aus nocturnes.

Com a mitjà per a la divulgació i per tal de promoure la participació dels aficionats a l'ornitologia, la SOM també organitza excursions obertes a tothom arreu de tota l'illa, per conèixer, no sols la riquesa ornitològica, sinó també els valors naturals, culturals i històrics dels indrets visitats.

En podeu trobar més informació a la nostra plana web : www.menorcasonm.org

Estudi dels aucells

Cens de la població d'abellerol a l'illa de Mallorca el 2010

Per **Jaume Adrover**

Fa uns anys es varen produir dos descobriments carregats de simbolisme: es va observar que certes plantes tenen la capacitat de concentrar or quan creïxen sobre mines abandonades i també que algunes espècies de formigues són indicadores de la seva presència. Aquestes treuen el metall cap a la superfície en petites quantitats quan excaven el formiguer, en considerarlo un material inútil. Al nostre protagonista, bon excavador també, l'hi succeix una cosa semblant: la seva àrea de distribució a Mallorca coincideix amb les mines d'or turístiques i d'especulació immobiliària i sembla que hi duu les de perdre. Ara mateix els darrers abellerols (*Merops apiaster*) es reparteixen en sols 3-4 colònies, algunes molt marginals pel que fa a l'hàbitat i amb problemes de conservació relacionats amb la presió urbanística i turística.

La situació no és nova, de fet fa anys que hi ha coincidència del seu probable declivi (Avellà i Muñoz, 1997, Mayol et. al, 2003, Viada, 2006, Taib-Imedeia, 2007, Vicens, 2010). Així i tot no hem trobat cap treball sobre l'espècie a Balears, llevat d'un sobre la possible incidència versus l'apicultura (CMA, 2003). Així, sembla urgent obtenir algunes dades bàsiques de la mida poblacional, la tendència, i els problemes de conservació passats i actuals per saber que fer. El GOB fa una primera passa aquest 2010 elaborant un cens de parelles i colònies.

L'espècie

L'abellerol és estival a Europa i a les Balears, abundant i bó de sentir i veure en migració. Pertany a l'ordre dels coraciformes i a la família dels meròpids, especialitzats en un règim insectívor. El conjunt de la família inclou 3 gèneres, 25 espècies i 52 taxons. Té una mida d'uns 28 cm, és gregari i colònia quan cria. Solen renovar el niu anualment (pot mesurar 2'50 metres de fondaria!). Fan una posta d'entre 4 i 7 ous i ambdós sexes coven devers 20 dies. S'alimenten caçant insectes al vol. El mascle ofereix aliments (abelles, vespes, libèl·lules...) a la femella en una escena bellíssima. Aquesta ofrena no és casual i es produeix al moment de la pre-posta i la posta, quan la demanda energètica és més alta, i és també una forma que té el mascle de mostrar les seves capacitats caçadores i, per tant, que serà un bon pare dels futurs pollets.

Antiga colònia de cria prop de Son Servera, ara abandonada.

Una distribució i requeriments molt especials

Nidifica a les quatre illes majors i a Menorca és on es conserva millor. A Mallorca les colònies conegudes dels darrers 30 anys es distribuïen per la Badia d'Alcúdia al nord-est, Son Servera i Punta de n'Amer al llevant, Es Salobrar-Es Trenc, Colònia de Sant Jordi, Sa Vall i s'Estanyol al migjorn i la Badia de Palma, Calvià i Andratx a ponent (Arxiu, GOB 1979-2009). Totes es localitzen aprop de zones humides (riques en insectes grans), un requeriment essencial. Nidifica a zones dunars, dunes fòssils i voreres de torrents. Bona part d'aquests hàbitats però, s'han urbanitzat o degradat i l'abellerol ara usa també clots d'extracció d'arena, pedreres de marès, talussos de camins i caramulls de terra.

Abellerol mort, enganxat en un troç de xarxa de pescador usada per capturar-lo al niu.

Un futur ben incert

Els resultats preliminars (al tanca-ment d'aquesta edició el cens no s'havia completat), amb més de 40 colònies i ex-colònies visitades, confirmen l'extinció a Ponent, Badia de Palma i el Llevant. Les colònies de migjorn es trobaven extintes majoritàriament, llevat d'una que conserva 2-3 colles a un hàbitat amb molta pressió urbanística. A la zona de Can Picafort hem controlat un petit nucli amb 3 colles i al voltant de 17-19 colles es troben a Son Bosc

(Muro), on el 2009 hi havia 11 nius ocupats. El 2010 part d'aquest espai ha estat arrasat per construir un camp de golf. El propi Llibre Vermell i altres informes i inventaris públics ja alertaven que aquest projecte era la major amenaça per a l'espècie. No serem gaire originals si deim que ens trobam davant un exemple més de com els interessos econòmics immediats continuen atropellant qualsevol cosa.

El que sí sabem és que els darrers abellerols tenen molts dels problemes que condueixen a l'extinció: pèrdua i degradació de l'hàbitat, població petitíssima, subdividida i probablement aïllada, àrea de distribució reduïda... La urbanització de Son Bosc és just el contrari del que necessita per disposar d'opcions. Els darrers mesos la Conselleria de Medi Ambient, amb un nou equip polític al capdavant, ha fet passes importants per protegir la zona "in extremis" iniciant el PORN i l'ampliació de la ZEPA de s'Albufera, que inclou part de les zones de nidificació. Aquestes figures de protecció arriben tard, encara que poden significar molt (tot) per a una espècie que hauria de ser "d'Interès Autònom". Esperem que es consolidi definitivament la protecció d'aquest espai i l'abellerol pugui remuntar el vol. •

Bibliografia

- Vicens, P. 2010. Abellerol Merops apiaster. A: Atlas dels aucells nidificants de Mallorca i Cabrera 2003-2007. Pp. 174-175. GOB. Palma.
- Avella, F.J. i Muñoz, A. (Eds.). 1997. Atlas dels aucells nidificants de Mallorca i Cabrera (1983-1994). Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa (GOB). Palma.
- Conselleria de Medi Ambient, 2003. Servei de Protecció d'Espècies. Abellerols i apicultura a les Balears. Informe inèdit. Palma.
- Mayol, J. Tendències demogràfiques de l'avifauna de les Balears del 1975 al 2000. Anuari Ornitològic de les Balears, 2002. Volum 17. GOB. Palma.
- Nick Riddiford. Informe sobre Son Bosc del Taib-Imedeia, novembre 2007. Informe inèdit.
- Viada, C., 2006. Libro rojo de los vertebrados de las Baleares (3ª edición). Conselleria de Medi Ambient, Govern de les Illes Balears.

Quin nom més rar!

L'Abellerol, *Merops apiaster*

Per **Pere J. Garcias**

El seu nom científic, *Merops apiaster* és una redundància, és a dir, està format per dos mots, un de grec i un de llatí, que signifiquen el mateix. **Merops** per Aristòtil era "un aucell que es menjava les abelles" i **apiastra** per als llatins era el nom d'un "aucell menjador d'abelles". Així mateix, el mot **apiaster**, en llatí, es refereix a la melissa (*Melissa officinalis*), que és una planta molt visitada per les abelles, segons el llibre que he consultat (supòs que a l'igual de moltes altres plantes). El que crida l'atenció de tot això és com anomenaven els grecs les abelles; doncs *mélissa*. Sembla un cercle que es tanca: **menjador d'abella-melissa (flor)-abella**.

En altres idiomes, el nom de l'au fa referència quasi en exclusivitat a la dieta. *Abellarol*, *abejaruco* i *abelharuco* es

refereixen a l'abella en si, en anglès *bee-eater*, alemany *bienenfresser*, neerlandès *bijeneter*, noruec *bieter*, suec *biätare* i en un grapat de llengües germàniques vol dir literalment menjador d'abelles, a l'igual de moltes esclaves com l'estonià *mesila-senäpp*, -fixau-vos en el nom de l'abella, *mesila*, que pren del grec i no del llatí- o el txec *vcelárik zlatý*-on el primer nom és abella-, mentre que en francès li diuen *guépier*, de *guêp* (vespa), també força adient. L'únic nom que no s'ajusta a la norma és l'italià, *gruccione*, que sembla provenir de *gruccia*, perxa en italià, i es referiria al costum d'aturar-se a llocs molts visibles, com una crossa penjada en un

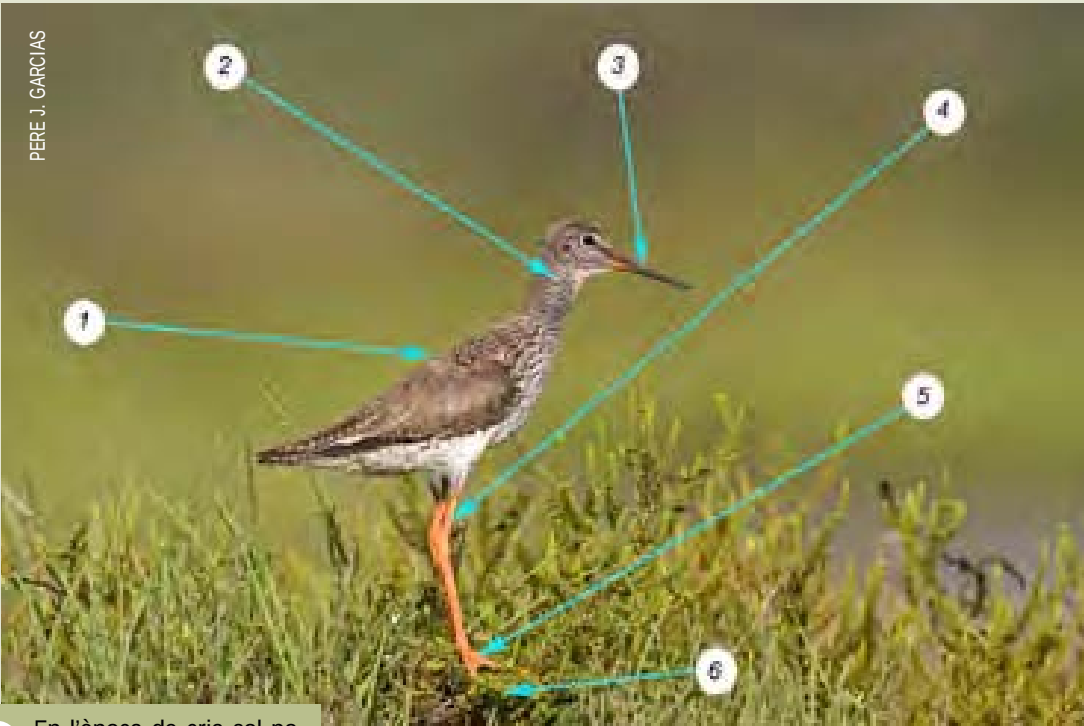
armari, vaja. En basc li diuen *erlatxori*, de *erle* (abella) i *txori* (aucell), que també fa referència a l'afició per les abelles, però no diuen que se les mengi. Ja se sap el respecte i la reverència que tenen els bascos per la gastronomia i que quan parlen de menjar sols pensen en el *txoko* i no en els aucells. •

I aquí, què hi veus?

Què ens diuen els detalls de la imatge sobre aquest aucell?

Per **Pere J. Garcias**

1 El color marró fosc de l'esquena, amb plomes negres irregulars que li donen una aparença fosca, ens indica que l'au és en plomatge estival. A l'hivern, el color general és molt més clar, grisenc i poc contrastat. És un exemple de la subtil diferència entre els plomatges nupcial i hivernal en molts limícoles.

2 El llistat tan intens i dens del coll contrasta molt amb el gris clar, quasi sense llistat, del plomatge hivernal.

3 El bec llarg i recte és molt més robust que el de l'avisador i el del bec d'alena, cosa que ens fa pensar que captura preses més grosses i voluminoses, com gambes grosses, crustacis isòpodes, insectes i peixos de mida mitjana. Fins i tot, pot espipellar peixos grans morts i crancs.

6 En l'època de cria sol posar-se a llocs elevats des d'on reclama, defensant el territori o proclamant la seva propietat. Quan està inquiet també aprofita la salicòrnia per esverar els animals o persones que puguin ser una amenaça per als ous o els polls.

5 Com a limícola, les cames són llargues, adaptades al seu estil de vida i li permeten trespasar per dins l'aigua a diferents profunditats. Entre els dits s'observa una petita membrana molt poc desenvolupada.

4 Les cames, d'un taronja rogenc, són les que donen nom a l'espècie, ***Tringa totanus***. Precisament aquest color intens ens indica que som al període nupcial, ja que a l'hivern el color és més apagat.

Gorrió barraquer (*Passer montanus*) ocupant un niu de cabot.

Cabot (*Delichon urbicum*)

Va de cabots

Per **Lluís Parpal** i **Nieves Negre**
luisparpal@hotmail.com

Cens de nius de cabot al nucli urbà de Sant Joan

Els dies 13 i 14 de juny de 2010 vam realitzar un cens de nius de cabots (*Delichon urbicum*) a Sant Joan (Mallorca), aprofitant que els polls eren ja grandets i que els pares anaven i venien amb freqüència, per la qual cosa era fàcil detectar els nius ocupats per simple observació o per la presència de femtes al carrer. Vàrem recórrer els carrers del nucli urbà i detectàrem només setanta-set nius ocupats a quinze carrers del municipi. Per agrupacions de nius, el màxim va ser d'onze i el mínim d'un, tot i que la majoria eren d'entre un i tres, excepte quatre localitzacions amb onze, deu, vuit i sis nius, respectivament. La majoria es trobaren a cases no habitades o bé als espais creats entre dues cases contigües. En una de les localitzacions amb quatre nius, n'hi havia un que estava ocupat per gorrió barraquer (*Passer montanus*), que també tenia almenys dos polls que volaren amb èxit pocs dies després i els pares començaren una segona posta al mateix indret.

Quin benefici ens suposa tenir aquests veïnats?

Aquest fragment que hem pogut extreure d'una unitat didàctica del Grup d'Educació Ambiental SEO-Sevilla ens fa veure la importància de tots aquests animals que ens acompanyen durant els calorosos mesos d'estiu als nostres pobles i ciutats:

"Teniendo en cuenta que un avión común es capaz de comerse seis kilogramos de mosquitos al año y que un mosquito pesa en torno a 0,2 miligramos, eso supone que cada avión común

da fins a nombres inimaginables. Aquesta és una raó més que suficient per afavorir la presència d'aquestes espècies al nostre entorn.

A les fotos podem observar una de les causes per les quals s'eliminen les colònies de cria als nuclis urbans: la presència de femtes (brutor) sobre la voravia o el carrer, indicatiu clar de niu ocupat. Per contrarestar-ho, a zones adequades es pot intentar atreure cabots i crear noves colònies amb la col·locació de nius artificials.

Respectar les localitats de cria, evitar l'ús excessiu i innecessari d'insecticides i fitosanitaris i donar a conèixer a la gent els beneficis de la presència d'aquestes espècies seran probablement les línies que ens permetin seguir gaudint de la companyia d'aquestes valuoses espècies que any rere any ens visiten, ens regalen la seva amistat i ens ajuden a controlar les plagues d'insectes.

Nius artificials per a cabots

I per acabar, un apunt turístic: si teniu oportunitat de passar pel municipi de Puente del Arzobispo (Toledo), situat a la vall del Tajo, podreu admirar una de les colònies de cria de cabot més grans d'Europa, que entapissa pràcticament tota la part inferior del pont sobre el riu, una construcció gòtica de l'any 1380 que encara es pot creuar com fa 6 segles. •

Femtes baix un niu de cabots

Puente del Arzobispo

Els cabots

Per **Cristina Fiol**

amb dibuixos de **Cati Artigues**

En aquesta edició d'Es Busqueret aprofitam per destacar alguns aspectes que ens permeten diferenciar dues aus de la família dels hirundínids bastant comunes i bones de veure; el cabot (*Delichon urbicum*) i el cabot de roca (*Hirundo rupestris*).

El cabot de roca, com el seu nom indica, és més comú trobar-lo en zones muntanyoses o properes als penyasegats. Així i tot se'l pot veure alimentant-se en zones humides, torrents i prats, i formant grups mixtos amb cabots, oronetes i falzies, sobretot quan les condicions meteorològiques són més adverses per la muntanya. És de mida un poc major que el cabot (longitud: 14,5 cm) i té la cua molt poc forçada. A diferència del cabot, que el podem trobar sovint posat o aferrat al niu, el cabot de roca el veurem habitualment en vol. És un ocell de color gris-marronenc amb les parts inferiors lleugerament més clares, però amb les plomes de les aixelles i el "colze" més obscures fent un dibuix característic. Amb paciència i observant-lo una estona fent acrobàcies aèries veurem també les finestretes blanquinoses que té a la part terminal de les rectrius.

El cabot és una espècie habitual a molts de pobles on construeix nius de fang aferrats a les façanes de les cases. A primera vista veurem un ocell de mida petita (longitud: 12,5 cm) molt blanc per les parts inferiors i molt obscur a les superiors, d'uns tons blaus metàl·lics. Si en fixam un poc més podrem observar que té la cua forçada (forma donada pel fet de tenir les rectrius externes un poquet més llargues). El carpó (conjunt de plomes de la part superior de la cua) és blanc. Sobretot aquesta darrera característica fa que, encara que el vegem a una distància considerable, poguem saber gairebé amb tota certesa de quina espècie es tracta.

Biel Perelló

Per Enric Culat

eculat@balearsfaciencia.com

"Per a mi, la divulgació de la natura és una obsessió"

Biel Perelló ha demostrat una autèntica "obsessió" al llarg de la seva vida, la divulgació de la natura, que posa en pràctica de maneres diferents, principalment fent fotografies i també per mitjà d'Internet. En aquesta entrevista ens explica que la fotodenúncia serveix per "fer obrir els ulls" i que la lluita ecologista també és pot fer en línia. Escoltar o llegir els raonaments de Biel Perelló és impregnar-se, inevitablement, d'una obsessió per conservar la natura i per la vida en general.

EB - El mes de juny vares participar en una sortida organitzada pel GOB per veure falcons marins a son Bosc. Va ésser una sortida més o, per a tu, va tenir algun significat especial?

BP - Va ésser molt especial, la primera després d'uns mesos de repòs per mancances de salut. Ja és tradició anar-hi i em feia pànic veure en viu com havien destrossat, sense cap sentit, una part d'aquest lloc... així i tot, els escarabats de Sant Joan i els falcons marins vengueren puntualment a la cita, impressionant!

EB - Podem tenir cap esperança encara i pensar que son Bosc serà preservat?

BP - Jo en tenc. Confio en l'acció ecologista i científica i pens que els mal factors de Son Bosc no són beneïts. Fer el golf és enterrar doblers, no hi veig cap rendibilitat en la seva explotació, però potser cerquin guanys ocults. Si finalment es du a terme aquest atemptat ecològic, sabrem qui en són els autors, tenen nom i llinatges.

EB - Si a son Bosc hi deixem fer un camp de golf, perdrem orquídies, abelles i falcons marins, entre d'altres espècies, o hi perdrem alguna cosa més?

BP - Perdrem la dignitat per mitjà de l'acció dels nostres governants. Demostrarem al món que som una societat ignorant i mal educada ambientalment, que som incapaces de fer compatible el turisme amb la conservació d'un lloc amb una altíssima biodiversitat... ja voldrien molts territoris poder oferir valors naturals d'aquest nivell als seus visitants.

EB - Creus que el GOB ha sabut traslladar a la societat el que implica realment son Bosc?

BP - Crec no equivocar-me si dic que la campanya del GOB per a la protecció de Son Bosc ha estat una de les més intenses de l'ecologisme de les Illes. Ha suposat, per primera vegada, un ús intensiu de les xarxes socials internacionals, accions directes sorprenents i efectives, elaboració de materials divulgatius, implicació del jovent i un treball conjunt de científics i ecologistes exemplar. Ara, tot això no importa als promotors i als electes d'Unió Mallorquina i el Partit Popular!

EB - Portes treballant a s'Albufera des dels inicis de la creació del Parc. Ha canviat molt aquest espai natural des de llavors?

BP - En 22 anys he vist canviar molt s'Albufera, sobretot el seu entorn. La biodiversitat del parc ha millorat de forma espectacular, gràcies a la gestió que s'hi ha dut a terme. L'entorn s'ha degradat molt, em fa patir quan veig els canvis: obres a Son Bosc, abocador de cendres des Murtar, plantes de "depuració" d'aigua que fan abocaments als torrents, urbanització, espècies invasores, nitrats, caça... i potser massa visitants.

EB - Acabes de guanyar el Premi Web 2010 en la categoria de medi ambient que atorga la Direcció General de Política Lingüística. Què suposa per a tu aquest reconeixement?

BP - No som de premis ni de concursos, aquest ha estat inesperat, senzill i molt gratificant i m'ha satisfet de for-

ma especial. El jurat valorà la senzillesa del fotobloc (<http://bloc.bielperello.com>), els continguts, la facilitat de navegació... m'anima a seguir en la mateixa línia de divulgació i denúncia ambiental a través de les imatges. No puc deixar de felicitar la gent de BalearWeb per la tasca que han fet en aquesta i les anteriors convocatòries del premi.

EB - La reivindicació ecologista es pot fer virtualment?

BP - S'hi pot fer en part. El millor és combinar el món virtual i el "terrenal" per aconseguir els objectius. Els grups ecologistes fan servir cada cop més Internet en tots els àmbits. L'acció del GOB és exemplar: presència a xarxes socials, distribució d'informació, diversos espais a la web, publicacions accessibles en línia... Però no ha deixat mai de fer accions directes i d'invertir per al futur amb les activitats educatives per als més joves.

EB - Com fotògraf de natura que ets, quins són els aspectes que més t'interessen?

BP - M'interessa molt la fotografia submarina, però fa uns anys que és incompatible amb la meua salut. Això ha fet que intensifiqui més la fotografia de paisatges i la macrofotografia... però m'agrada molt experimentar, compartir coneixements i aprendre dels qui més en saben.

EB - Ja que t'agrada la fotografia submarina, ens pots explicar com és el fons marí al voltant de Mallorca?

BP - Està malament, ha empitjorat en pocs anys. Hi ha molts aspectes de la

seua conservació que són encara una assignatura pendent, tant per a les institucions com per als ecologistes. Hi ha massa pressió recreativa, l'estat general de la Mediterrània no és òptim. Cal augmentar la protecció dels fons marins al més alt nivell (a les aigües de la serra de Tramuntana, per exemple) i aplicar bones pràctiques ambientals dins la mar.

EB - Quina és la teua relació amb l'ornitologia?

BP - No em consider ornitòleg, però m'agrada molt el món de les aus, i més retratar-les... per dins s'Albufera i amb els rapinyaires, em defensen... però tenc moltes mancances. La meua feina em permet aprendre molt de bons ornitòlegs, tant d'aquí com de fora... i alguna cosa sempre em queda!

EB - Quines són les espècies d'aus que més t'agrada fotografiar? I les que menys?

BP - M'agrada fotografiar rapinyaires, però a Mallorca és difícil! També aus aquàtiques i marines... fotografiaria qualsevol au silvestre, no en discriminaria cap!

EB - Ara hauràs de completar, amb poques paraules, un petit qüestionari d'es Busqueret:

EB - La divulgació de la natura per a tu és...

BP - una obsessió i una gran ajuda per a conèixer-la. Qui no la coneix no la pot estimar.

EB - Se't considera un referent en la divulgació de la natura i...

BP - Referent? M'agrada explicar coses de la natura mitjançant les imatges, no sempre és fàcil!

EB - La darrera fotografia que vas fer va ser...

BP - a les dones de casa nostra amb el Cavall Bernat al fons.

EB - I la propera serà...

BP - de seriosa, esper que sigui sota l'aigua de Menorca, però és molt difícil pre-

veure una propera foto, sempre duc una càmera al damunt!

EB - El que mai has pogut fotografiar encara, però segur que ho seguiràs intentant, és...

BP - algun cetaci sota l'aigua.

EB - La fotodenúncia serveix per a...

BP - fer obrir els ulls, fer reaccionar els polítics i implicar els ciutadans.

EB - Entens el GOB com...

BP - l'ecologisme actiu i modern, una necessitat bàsica per a la nostra societat!

EB - AFONIB (Associació de Fotògrafs de Natura de les Illes Balears) per a tu representa...

BP - entendre que, per a retratar la natura, cal conèixer-la bé i estimar-la.

EB - Els documentals de "La 2" són avorrits però...

BP - diria que són relaxants, divulgatius, educatius i, la majoria, molt ben realitzats.

EB - Els mitjans de comunicació t'interessen però...

BP - massa sovint hi veig manca de professionalitat i de rigor, especialment en el

camp de la comunicació ambiental.

EB - Les noves tecnologies serveixen per a...

BP - fer més fàcil el que fa pocs anys era difícil o impossible, però també ens roben temps per al tracte humà.

EB - El que més t'interessa de la ciència és...

BP - l'estudi de la biodiversitat i els avanços en la medicina.

EB - El teu pare et va influir a...

BP - estimar la natura i a començar a retratar-la.

EB - Pollença per a tu representa...

BP - el lloc on pas més temps, amb els meus i amb la natura, compartint molts llocs i ambients.

EB - El racó de Mallorca més especial per a tu és...

BP - tota la Península de Formentor, mar i terra.

EB - Has participat en moltes exposicions, però en faries una sobre...

BP - he participat en algunes, potser m'engrescaria en una sobre el món submarí, però, per ara, ho veig difícil.

EB - I escriuries un llibre sobre...

BP - m'agradaria més posar-hi imatges, tenc amics i amigues a qui demanaria les paraules.

EB - A part de la natura t'interessen coses com...

BP - la informàtica i les noves tecnologies en general. Les persones no són coses i també m'interessen!

EB - Has fet moltes coses diferents a la vida però, si poguessis, en faries una de molt especial com...

BP - viatjar més sovint, a llocs amb poca petjada humana. •

Quins aucells crien a Mallorca?

Per **Toni Muñoz**
Dibuixos de **Xavier Canyelles**

Acaba de sortir publicada la que, durant els propers anys, serà una obra de referència sobre l'ornitologia a Mallorca: el nou *Atlas dels aucells nidificants de Mallorca i Cabrera*.

Els atlas d'aucells nidificants constitueixen valuosos estudis biogeogràfics que mostren sobre la representació gràfica d'un territori les àrees de nidificació de les diverses espècies ornítiques presents. Normalment es subdivideix el territori mitjançant una retícula (en el nostre cas de 5 x 5 quilòmetres), i a cada quadrat resultant s'hi indica el règim de nidificació (segura, probable o possible) de cada espècie. La informació proporcionada per aquests estudis resulta extremadament valuosa a l'hora de planificar i portar a terme una gestió mediambiental correcta, ja que moltes de les espècies estudiades requereixen unes condicions biotòpiques i ecològiques ben concretes. Constitueixen així uns excel·lents bioindicadors de la tipologia i la salut dels nostres ecosistemes. Per això, l'any 1997 el GOB publicà el primer *Atlas d'aucells nidificants de Mallorca i Cabrera*, que recollí informació del període 1982-1993.

Les poblacions d'aus són, però, bastant dinàmiques, i amb els anys en canvien les distribucions sobre el territori i fins i tot apareixen noves espècies (o en desapareixen). És per això que convé actualitzar periòdicament aquesta base informativa. Conseqüentment, l'any 2003 es començà l'elaboració d'un nou atlas d'aus nidificants de Mallorca. Així, al llarg del període 2003-2007, i gràcies a la feina de molts ornitòlegs, s'han recollit més de 15.000 observacions de comportaments reproductius de 115 espècies diferents (109 autòctones i 6 exòtiques). Aproximadament un terç de les 352 espècies observades fins ara a Mallorca són reproductores.

La quantitat d'espècies localitzada no és homogènia arreu de l'illa. Hi destaquen sobretot els quadrats que comprenen zones humides (zones de s'Albufera, s'Albufereta, el Salobrar) que són les àrees amb més diversitat d'aus, que superen

les 60 espècies diferents. A l'altre extrem hi tindriem alguns quadrats litorals, que comprenen poca superfície terrestre i, per això, tenen un baix nombre d'espècies reproductores.

Pel que fa a les espècies més ben distribuïdes a Mallorca, podem citar el xoriguer (*Falco tinnunculus*), la mèrlera (*Turdus merula*) o el teulader (*Passer domesticus*), entre altres. El busqueret de cap negre (*Sylvia melanocephala*), és l'espècie més estesa a Mallorca, present al 97% dels quadrats estudiats. Pel que fa a la distribució menys nombrosa, l'oronella coa-rogenca (*Hirundo daurica*), el rupit (*Erithacus rubecula*) o el bec d'alena (*Recurvirostra avosetta*) només s'han localitzat a un quadrat com a reproductores segures.

En relació amb l'atles anterior (1983-1993), s'han localitzat vint-i-una noves espècies nidificants, de les quals quatre són espècies exòtiques i/o introduïdes que probablement no passaran de reproductors accidentals. Són l'oca d'Egipte (*Alopochen aegyptiacus*), l'ànnera muda (*Cairina moschata*), l'ànnera canyella (*Tadorna ferruginea*) i el minà (*Acridot-*

heres tristis). Altres cinc són espècies amb reproducció accidental o, fins ara, molt escassa: la cetla blanca (*Anas querquedula*), la rosseta (*Marmaronetta angustirostris*), l'arpella cendrosa (*Circus pygargus*), l'oronella coa-rogenca (*Hirundo daurica*) i el rupit (*Erithacus rubecula*). Les altres deu espècies han format poblacions més o manco estables o fins i tot en creixement evident: el cullerot (*Anas clypeata*), el soterí gros (*Podiceps cristatus*), el toret (*Ardeola ralloides*), l'esplugabous (*Bubulcus ibis*), l'agró blanc (*Egretta garzetta*), la fotja banyuda (*Fulica cristata*), la llambritja (*Sterna hirundo*), el busqueret roig (*Sylvia undata*), la senyoreta (*Aegithalos caudatus*) i el gorrió barraquer (*Passer montanus*). Entre les espècies ja presents l'any 1993, destaca per la seva evolució territorial i demogràfica el cas de la tòrrora turca (*Streptopelia decaocto*), que ha passat de localitzar-se en només tres quadrats de 10x10 Km a ocupar ara pràcticament tota l'illa llevat d'algunes zones de muntanya. A l'altre costat, algunes espècies com la cotorra de pit gris (*Myiopsitta monachus*) i l'abellerol (*Merops apiaster*) presenten distribucions més

reduïdes per haver desaparegut d'algunes localitats. Finalment, tres espècies localitzades com a nidificants en el període 1982-1993 no s'han localitzat com a tals en el període 2003-2007: el falconet (*Falco subbuteo*), la gavina d'hivern (*Larus ridibundus*) i el vitrac barba-roig (*Saxicola rubetra*). En els tres casos eren espècies que s'havien reproduït de forma excepcional.

La realització d'aquest nou *Atlas* no hauria estat possible sense el suport econòmic de l'Obra Social "Sa Nostra", entitat a la qual sempre estarem agraïts.

Pollets d'ànnera blanca, *Tadorna tadorna*. Foto: Pere J. Garcias

Reietó
Regulus ignicapillus

Papamosques
Muscicapa striata

Es Busqueret se'n va de viatge

L'àrtic

Per **Josep Manchado**

Sota el sol de mitja nit, l'extrem més septentrional d'Europa ens brinda l'espectacle de milers d'aucells marins i de moltes espècies que no s'observen habitualment a la Mediterrània

Si algú es decideix a visitar la zona àrtica de Noruega, talment com vaig fer jo, que no esperi l'abundància faunística d'Holanda, d'Escòcia o d'altres llocs com la nostra Albufera. A l'àrtic, quan arribes a un llac, un prat o una zona inundada, no hi trobes desenes o centenars d'ocells, amb sort n'hi ha una parella: de vegades uns cignes, d'altres uns corriols, o una parella d'ànneres glacials o negres, però difícilment més d'una o dues parelles. Això aporta el valor afegit d'allò que és únic o difícil. Si arribes a un llac holandès i trobes mil parelles d'ànnera blanca no saps ni on mirar, però quan arribes a una llacuna àrtica i hi ha una parella d'escurafascons (*Phalaropus sp.*), no tens cap dubte, enfoques el telescopi i aquell petit tresor concentra tota la teva atenció durant molts minuts. A la següent, potser t'hi espera una parella de moretons d'ulls grocs (*Bucephala clangula*) o una d'ànnera fosca (*Melanitta fusca*), sempre així, d'una en una, sense altres distraccions. Per descomptat, això no serveix per a la mar. La mar aquí és molt rica en aliment i les aus marines en són abundants i hi formen grans grups.

A la primera part del viatge vaig anar des de Tromsø (a on vaig volar des de Palma) fins al Cap Nord, la punta més septentrional d'Europa. En el viatge cap al nord es van succeint els fiords i els collets que els separen, zones estepàries i molt fredes on viuen els samis (els "lapons" tot i que ells no

volen ser anomenats així). La ruta és molt transitada i hi "puja" gent en tot tipus de vehicles, des de bicicletes a potents motos i caravanes. Fins i tot hi ha gent que ho fa caminant i sempre et quedes amb el dubte de quin ha estat el seu punt de partida. És una gran peregrinació, on la motivació no és religiosa, sinó visitar un lloc amb un entorn com màgic on es veu el sol les 24 hores del dia i comprens l'esfericitat de la terra. Veure el sol a dos pams de l'horitzó a la mitjanit és una experiència única.

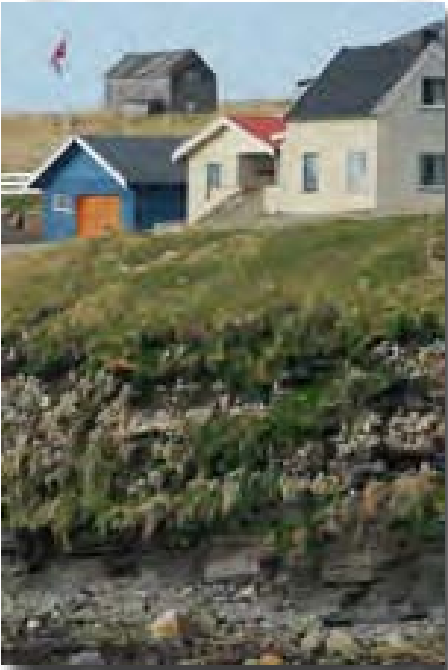
Però només deixar la ruta que porta al Cap Nord, el panorama canvia per complet:

desapareixen els petits hotels, els càmpings, la gent, els cotxes i es comença a percebre una estranya sensació, la sensació que tot és buit. No es veu ningú enlloc, es creuen pobles i pobles i no hi ha gent, la buidor és completa i no sé si això és perquè la gent arriba al juliol o perquè tot està definitivament abandonat.

La segona part del viatge em vaig concentrar a Varanger, una península d'uns 5.000km² a l'extrem nord de Noruega. Es tracta d'un lloc d'una riquesa ornitològica enorme. A l'oest té tot l'estuari del riu Tana amb immenses zones d'aiguamolls; al

Perdiu d'Escandinàvia
Lagopus lagopus

Colònia de cria de gavina de tres dits (*Rissa tridactyla*) a Ekkeroy

nord i a l'est alternen les puntes rocoses i els fiords, els petits caps són perfectes per veure la migració d'ocells àrtics, siberians i polars, tot i que si ara es fa difícil, per mor del fred, estar 10 minuts al far de Slettness, el més nòrdic del món a terra ferma, costa imaginar el que deu ser allò al febrer o març. Als fiords completament deshabitats hi vaig veure fins i tot un gall fer (*Tetrao urogallus*) pasturant amb la parella. El sud és un gran fiord orientat a l'est que serveix d'àrea d'hivernada i refugi a milers d'aus marines. Tot l'interior és un altiplà cobert de tundra, llacs i llacunes on no hi ha un sol poble i està únicament creuat per dues carreteres. Per desgràcia meva, a principis de juny estava completament cobert de neu i amb la major part dels llacs glaçats.

En els viatges al nord, no hi pot faltar mai una visita a algun *birdcliff*, els penya-segats marins on nien milers d'ocells marins (a Gjesvaer-Stappen diuen que n'hi crien 3 milions). A la zona hi ha dos dels millors *birdcliffs* d'Europa, el ja esmentat de Gjesvaer-Stappen, unes illes que es visiten en vaixell,

sense poder baixar, tot i que la barca t'acosta a pocs metres de les parets i especialment el d'Ornoya, una petita illa a l'enfront, i molt a prop, de Vardo; en aquest cas, la barca et deixa i et ve a buscar a l'hora acordada, a més es pot dormir al far de l'illa per una quantitat raonable, i la passejada per l'illa és per no oblidar mai. Allà s'hi troben les habituals colònies d'èider (*Somateria mollissima*), cadafets (*Fratercula arctica*), pingdais (*Alca torda*), pingdais de bec fi (*Uria aalge*), gavines de tres dits (*Rissa tridactyla*), gavines atlàntiques (*Larus argentatus*), corb marins (*Phalacrocorax aristotelis*) i mascarells (*Morus bassanus*). També els habituals i solitaris pingdais d'ala blanca (*Cepphus grylle*), sempre tímids i allunyats del renou i el desordre de les colònies, pescant a cales i racons més tranquils. Però a més, hi ha una colònia important de pingdais de Brunnik (*Uria lomvia*), sempre amb el niu al pitjor lloc i també hi trobam la titina gola-roja (*Anthus cervinus*).

Arribar a Hamingberg és, per sí mateix, una experiència de les que difícilment s'obliden. Des de Vardo hi ha uns 40 km, en els quals la carretera va entre l'àrtic a la dreta i unes espectaculars muntanyes de roca negra i aspecte volcànic a l'esquerra. Al final d'aquest paisatge "lunar", com ho descriuen les guies, s'hi troba Hamningberg, un petit poble de pescadors abandonat des de fa 50 anys, on vaig tenir l'ocasió d'assistir a un espectacle únic: sobre una gran platja de sorra fosca i brillant, les femelles de llambritja àrtica (*Sterna paradisea*) esperaven i cridaven; els mascles, a la mar, pescaven fent picats imponents i tornaven a la platja cada cert temps a oferir un peixet a la femella, que finalment acceptava aparellar-se; mentrestant, jo estava estirat a les dunes amb el telescopi, a mitjanit, sota una suau i gelada pluja, observant en silenci imatges vistes als documentals de National Geographic.

Les ànneres són escasses, almenys al juny, quan molts de llacs encara estan gelats. Són abundants les que viuen a la mar, on mai no falta menjar ni mai no es congela. A l'extrem nord, les ànneres peixateres grosses (*Mergus merganser*) són molt nombroses (en alguna platja n'hi havia milers); els

èiders comuns, molt habituals a qualsevol port o racó tranquil i més rars les ànneres peixateres (*Mergus serrator*). En els llacs d'interior hi ha molt pocs aucells. Quan n'hi ha, és només una parella: moretons com el buixot (*Aythya marila*) i el de capvermell (*Aythya ferina*); ànneres negres (*Melanitta nigra*), fosques (*Melanitta fusca*) i d'ulls grocs (*Bucephala clangula*) i la curiosa ànnera glacial (*Clangula hyemalis*), sempre als llocs més freds, als llacs mig gelats, espectacular amb la seva màscara facial i llarga coa. També a les aigües properes a la costa o a les llacunes més litorals es veuen, de tant en tant, les dues calàbries més comunes: la petita (*Gavia stellata*) i l'agulla (*Gavia arctica*).

Ja hem comentat que els èiders comuns són habituals, i es veuen des del primer moment, sempre en parelles i grups de parelles, presents a gairebé a tots els ports i cales. Però si l'èider és un dels ocells més comuns a la zona, és molt més rar a l'estiu l'èider real (*Somateria spectabilis*), ja que les seves colònies de cria són a Sibèria i a la zona només queden joves i molt pocs adults; a Ornoya són fàcils de veure grups

L'experiència de dormir a algun cap, davant de l'oceà, mirant directament al pol mentre el sol no s'amaga, és única

amb algun adult, fins i tot a l'estiu, cosa que no succeeix amb l'èider de Steller (*Polysticta stelleri*), sens dubte el més maco dels tres i també el més escàs a l'estiu. Només vaig poder veure'n un al port de Vadso; les hores d'espera varen ser moltes, però va valer la pena per l'espectacular plomatge d'aquest ocell.

Pel que fa als rapinyaires, gairebé es limiten a dues espècies: l'aligot calçat (*Buteo lagopus*), que per caçar es penja com el nostre xoriguer i, especialment, l'àguila marina (*Haliaeetus albicilla*), un ocell molt comú a tot l'àrtic i molt fàcil observar, aturat a les roques prop de la mar. Al juny, la majoria eren joves i subadults, però de vegades apareixen adults amb la seva coa blanca, tan cridanera. És un aucell enorme, de les dimensions d'un voltor negre, però de vol sorprenentment àgil i, malgrat ser tan abundants, cada cop que vas per la carretera i veus una parella a les roques, toca frenada (per sort mai hi ha ningú darrere) i acabes observant-la una bona estona, fins que s'aixeca i desapareix. No cansa mai.

A una zona tan marina com aquesta, les gavines sempre hi són presents. La gavina cendrosa (*Larus canus*) és la més ubiqua i la podem trobar només baixar de l'avió.

Àguila marina *Haliaeetus albicilla*

Sovint es veuen niant al costat de les carreteres i als jardins de les cases. A la mar són comunes també les gavines atlàntiques i les més escasses són les gavines fosques (*Larus fuscus*) i els gavinots (*Larus marinus*). Molt més pelàgiques són les gavines de tres dits, que es veuen únicament a les colònies de cria, els ja esmentats birdscliffs, on crien en grups nombrosos i cridaners. Com a curiositat, a Ekkeroy (entre Vadso i Vardo) hi ha un birdscliff directament accessible a peu i les gavines de tres dits que ja no troben lloc al penyal principal han creat una subcolònia al mig del poble, a 3 metres per sota del carrer principal, de forma que la vista dels nius, polls i aus és perfecta. A la zona són habituals també gavines molt més nòrdiques, i gent més experta segur que en pot identificar diverses espècies més. Quasi sempre lligat a les zones de pesca de les gavines es veu el paràsit gros (*Stercorarius skua*) i el de coa ampla (*Stercorarius parasiticus*), mentre que, curiosament, el paràsit coallarg (*Stercorarius longicaudus*) es veu molt més sovint posat a roques prominents, a zones interiors allunyades de la mar.

Lògicament, les platges són el territori dels limícoles, mai en grans quantitats, però sempre presents: corriol de Temminck (*Calidris temminckii*), corriol becadell (*Limicola falcinellus*) o variant (*Calidris alpina*), cama-roja (*Tringa totanus*), picaplatges gros (*Charadrius hiaticula*), fuell (*Pluvialis apricaria*), gira-pedres (*Arenaria interpres*), garsa de mar (*Haematopus ostralegus*), que tot i no ser l'au més nombrosa, és visible per tot arreu, valona (*Tringa glareola*), cegall (*Gallinago gallinago*), escurafllascó (*Phalaropus lobatus*), cegall de mosson coa-barrat (*Limosa lapponica*), alguns sobre les algues, altres a la sorra i molts als prats propers. Però si hi ha un ocell a la platja que crida l'atenció per sobre de la resta, és el desconegut batallaire (*Philomachus pugnax*), i dic desconegut perquè sembla un altre del que podem veure als hiverns a les Illes. Allà semblen galls de brega, el plomatge del coll i el cap és es-

Cadafets *Fratercula arctica*

pectacular i el despleguen com si fossin les velles d'un vaixell. Els combats a la platja són continus i s'hi veuen implicats molts mascles amb diferents plomatges. Els cops se senten de lluny i estan tan absorts en la lluita que no es preocupen si t'hi acostes.

Tot i haver escoltat diversos cops el seu cant estrident, només vaig poder veure un exemplar de cada una de les dues espècies que més em varen reconfortar; els primers dies, tot just sortint del túnel submarí que porta al Cap Nord (212m sota el nivell de la mar) i enmig d'una colònia de cria de llambritja àrtica, hi havia un espectacular mascle de perdiu d'Escandinàvia (*Lagopus lagopus*), confiat, amb un plomatge nupcial preciós. Dies després, a prop de Berlevag i quasi a mitjanit, una perdiu blanca (*Lagopus mutus*) va creuar el camí i es va aturar a un metre de la vorera. No vaig haver de sortir del cotxe i vaig poder veure-la durant molts minuts. Sembla que són molt confiades i molt difícils de destriar-ne una de l'altra.

Ja de tornada a Tromso, després d'onze intensos dies, arriba l'hora de fer balanç

Colònia de cria de mascarells (*Morus bassanus*)

i "passar comptes". Sens dubte, el viatge ha sobrepassat les millors expectatives i, encara que sigui a costa de dormir poc i fer jornades de 20 hores, he pogut veure la majoria d'espècies buscades, excepte quatre de les que més il·lusió fan a tothom que visita Lapònia i l'Àrtic: l'álosa banyuda (*Eremophila alpestris*), el mussol blanc (*Nyctea scandiaca*), el gamarús lapó (*Strix nebulosa*) i, sobretot, el grifó (*Falco rusticolus*). Cap dels quatre es va deixar veure i, probablement, justifiquin un futur viatge a l'àrtic a la seva recerca.

Per finalitzar, alguns consells per si algú es decideix a recórrer aquests inhòspits paratges. Si hagués d'aconsejar una època, seria la segona quinzena de juliol. Tot l'altiplà central de Varanger ja està sense neu i hi deu haver molts més prats, llacs i llacunes ocupats. Si el que interessa és veure ocells, s'ha de començar el viatge al més al nord possible, segurament Kirkenes i Vardo són els dos llocs ideals per passar uns dies a la zona de Varanger i també són molt prop de la zona de Pasvik i els boscos de Finlàndia; si el que es vol és, a més de veure ocells, fer turisme i arribar fins al Cap Nord, el més aconsellable és volar a Tromso i des d'allà pujar cap al nord creuant els fiords, vivint com mica en mica van desapareixent els arbres fins arribar al regne de la tundra. Finalment, quant als serveis i l'oferta de la zona, al juny és gairebé tot tancat, no hi ha ningú enlloc, malgrat que alguns poblets tenen el senyal de llits o restaurant, no apareixen. Potser en la curtíssima temporada àrtica, al juliol i principis d'agost, hi ha més equipaments; abans i després d'aquests 40 dies de temporada alta, val més dur una bona provisió de menjar en el cotxe, tenda i sac de dormir i, per descomptat, la millor manera de viatjar per l'Àrtic és amb una autocaravana. Els avantatges d'aquesta manca de serveis són dos: per un costat, estalvies molt, perquè Noruega és un país caríssim i així no es pot gastar; i, per l'altre, l'experiència de dormir a algun cap davant de l'oceà, mirant directament al pol mentre el sol no s'amaga, és única. •

Quadern de camp

Per **Steve Nicoll**

Abr 15 La campanya d'anellatge científic durant la migració pre-nupcial, duita a terme al Parc Nacional de Cabrera, ens ha ofert aquesta primavera un nombre de rareses inusualment alt. S'han anellat busqueret emmascarat *Sylvia hortensis*, papamosques de collar *Ficedula albicollis*, bosqueta pàl·lida *Hippolais opaca*, i l'estrella de la campanya, sens dubte, un busqueret de Rüppel *Sylvia rueppelli*. És la primera cita a Espanya d'aquesta espècie que es distribueix per Grècia i Turquia. Es van observar també durant la campanya un estornell rosat *Sturnus roseus*, un papamosques menut *Ficedula parva* i un passarell trompeter *Bucanetes githagineus*. També s'han de destacar les recuperacions d'ulls de bou de passa *Phylloscopus trochilus* amb anelles de remitent estranger, concretament de Lituània, Regne Unit, França, Bèlgica i Noruega. Eduard Amengual, David Cuenca.

Abr 10 Durant una jornada d'observació de rapinyaires a la torre d'Albercutx, es fotografia un jove d'arpella russa *Circus macrourus*, considerada raresa a Espanya. Ja hi ha diverses cites recents d'aquesta espècie a Mallorca. GORA (Grup d'observadors de rapinyaires d'Albercutx).

Mai 10 Fotografiat un papamosques de collar *Ficedula albicollis* a les Cases Velles, Formentor. Un preciós exemplar mascle que feia escala en la seva migració un poc més a l'oest de l'habitual. Aquesta espècie, considerada raresa a les Balears, cria a l'est i nord-est d'Europa i passa l'hivern al sud del desert del Sàhara. Juanjo Bazán, Lalo Ventoso, Susana Quintanilla, Maties Rebassa.

Mai 12 S'observa prop de Maria de la Salut un grup de 6 xoriguers petits *Falco naumanni* junt amb una parella de xoriguers cama-roig *Falco tinnunculus*. Aquestes dues espècies són migrants transaharianes rares i escasses a Balears, respectivament. Maties Rebassa, Juanjo Bazán.

Mai 16 S'observa a s'Albufera un corriol pectoral *Calidris melanotos*. Aquest limícola té la seva zona de cria a Amèrica del Nord i al nord-est d'Àsia i hiverna a Amèrica del Sud. Nick Riddiford, Maties Rebassa.

Mai 31 Es troba morta en un niu de Santa Eugènia, possiblement enverinada, una femella de milana *Milvus milvus* i els tres polls que tenia en el niu. El mascle de la parella no es localitza.

Jun 6 S'observa entre un grup de voltors forasters *Gyps fulvus* un exemplar jove de voltor de Rüppel *Gyps rueppelli*, possiblement la primera cita d'aquesta espècie africana a Balears. Pep Tapia, Maribel Jiménez.

Jul 4 S'anella a la Trapa (Andratx) un exemplar de passerell trompeter *Bucanetes githagineus* amb una placa incubatriu en regressió. Una cita extraordinària d'aquesta espècie considerada accidental a les Balears. Xavier Llabrés. Sorprenentment, un dia després de l'anellatge del passarell trompeter a la Trapa, se n'observa un altre exemplar a la Finca Pública del Galatzó. Toni Soler.

Jul 12 Observació d'una àguila marcenca *Circus gallicus* prop de la pedrera d'Establiments. Una cita excepcional d'aquesta espècie que a vegades es pot observar durant la migració. M. C. Cabalga.

Jul 13 A prop de la font de Son Creus s'observa un exemplar adult de rupit *Erithacus rubecula* acompanyat d'un jove amb plomatge juvenil. Els rupits joves tenen un plomatge molt diferent al dels adults, marró amb punts més clars i sense el distintiu pit vermell. En la mateixa zona s'havien registrat ja diversos exemplars, mascles inclosos, fent cants territorials. Sembla que en els darrers anys el rupit s'ha establert definitivament com a reproductor a l'illa, amb cada vegada més cites estivals. Una setmana abans, se n'anellà un exemplar a l'estació d'esforç constant de la UIB en plena muda completa. Cristina Fiol, Xavi Llabrés.

Des de l'aguait - Joc d'identificació

Aus estivals

Per **Maties Rebassa**
matiesrb@yahoo.es

Fotografia 1 - Nivell de dificultat: mitjà

La meua resposta és:

Fotografia 2 - Nivell de dificultat: mitjà-alt

La meua resposta és:

Fotografia 3 - Nivell de dificultat: baix

La meua resposta és:

Fotografia 4 - Nivell de dificultat: mitjà-alt

La meua resposta és:

A Mallorca, el període estival no es caracteritza precisament per la gran varietat d'aus que es poden veure. Moltes aus ens visiten a l'hivern i durant les passes migratòries però, així i tot, a l'estiu també podem observar espècies interessantíssimes.

A més, a l'estiu (i a la primavera) té lloc un dels processos biològics més in-

teressants i que, al cap i a la fi, permet la perpetuació de les espècies en el temps: la cria dels polls. Veure com creixen, aprenen i es preparen per a tots els reptes que els depararà el futur, és un espectacle apassionant.

Les fotografies d'aquest joc d'identificació mostren espècies que podem observar a la primavera i a l'estiu,

però no als mesos hivernals. N'hi ha dues que són prou abundants, les altres dues no, i fins i tot una és de reproducció molt rara a Mallorca. Aquestes indicacions ens poden ajudar molt si volem trobar les respostes encertades.

Pots consultar les respostes correctes si gires aquesta pàgina. Però abans prova-ho amb una guia!

Quantes de les espècies que apareixen a les fotografies de la pàgina anterior creus que has endevinat? Aquí et donam les respostes correctes i t'explicam perquè no podien ser altres espècies semblants.

Fotografia 1

L'au d'aquesta fotografia té el cos amb forma de cigar i ales fines i molt llargues, acabades en punta. Presenta també les parts inferiors blanquinoses, el cap rodó i marró, i un bec groc ben curiós, que ens ajudarà a saber de quina espècie es tracta. Si ens hi fixam bé, el bec té la punta ganxuda i presenta al damunt de la mandíbula superior una protuberància tubular ben aparent, els narius, que li serveixen per excretar les sals que abunden a l'ambient on es mou. Aquests narius són propis d'un grup d'aus marines pelàgiques, és a dir, que tan sols s'aproximen a terra per a criar, el grup dels procel·lariformes (albatros, virots, nonetes...). Només 3 espècies d'aquest grup vénen a criar a les nostres costes i illots: la noneta (*Hydrobates pelagicus*), el virot petit (*Puffinus mauretanicus*) i el virot gros (*Calonectris diomedea*). La noneta és negra i, per tant, ja en queda descartada. El virot petit no és tan contrastat per la part inferior i, a més, presenta el bec de color gris fosc. Per tant, l'au de la foto no pot ser altra cosa que un virot gros.

Fotografia 3

En aquesta ocasió, no hauríem de dubtar gaire. Som al davant d'una de les aus més vistoses i acolorides de la nostra fauna, una espècie que, per desgràcia, no és gaire abundant però sí molt bona d'identificar. Els seus colors llampants, el bec negre i lleugerament corbat cap a baix, i les seves cames curtes (fixau-vos que ni es veuen, les tapen les plomes de ventre i ales) no deixen lloc al dubte: estam observant un abellerol (*Merops apiaster*). Tan sols dues espècies tenen una aparença una mica semblant. L'arner (*Alcedo atthis*) té un cap més robust i el bec en forma de daga, gran i poderós. A més, és blau per sobre i taronja per sota, sense tanta varietat de colors com l'abellerol. El gaig blau (*Coracias garrulus*) tampoc presenta el bec corbat cap a baix i mostra únicament dos colors: blau a cap, ales i parts inferiors, i vermellós al dors.

Al pròxim Busqueret, MÉS!!

Fotografia 2

A diferència de la fotografia anterior, aquesta ens mostra una au d'ales relativament amples i "digitades" a la punta, típic de les rapinyaires. Presenta les parts superiors marronenques i les parts inferiors molt llistades. Aquestes característiques les compareixen moltes aus de presa, així que ens convé filar una mica més prim. L'au de la foto mostra unes aparents taques blanques al voltant de l'ull de color groc. Si ens hi fixam, veurem que a la part alta de la coa té una franja blanca. Aquests són detalls que ja ens diuen que ha de tractar-se d'una arpella (gènere *Circus*), però tampoc ens basten per saber-ne quina. A Mallorca se'n poden veure 3 de forma regular (l'arpella *C.aeruginosus*, l'arpella pàl·lida *C.cyaneus* i l'arpella cendrosa *C.pygargus*) a més d'una quarta, molt de tant en tant, en migració, l'arpella russa (*C.macrourus*). L'arpella no presenta el patró de coloració de l'au de la foto, per tant, queda descartada. Entre les altres 3, la identificació és molt complicada i requereix bona experiència. Però la foto ens mostra un detall que ens indica clarament de quina espècie es tracta: les infracobertores alars tenen notòries franges vermelloses, i aquestes franges són típiques de l'arpella cendrosa.

Fotografia 4

Passam de nou d'un extrem a l'altre. Aquesta darrera foto presenta un aucell petitó i gris, sense detalls estridents ni gaire vistosos. Si ens hi fixam, mostra encara boqueres i es troba al niu, acompanyat per un germà. Es tracta, per tant, d'un poll que està a punt de volar. Què més ens mostra la foto? No gaire, la veritat. El niu es troba a la branca d'un arbre (un garrofer *Ceratonia siliqua*) i té forma de tassa, el que elimina algunes espècies troglodites, com per exemple el passaforadí (*Troglodytes troglodytes*). El poll ens ensenya també uns ulls grans i negres, i un bec molt pla i ample, ben característic. Aquests detalls, juntament amb el color gris de les parts superiors, el cap lleugerament llistat, les parts inferiors blanquinoses i el pit igualment llistat, a més d'unes cames fortes i grises, ens diuen que es tracta del papamosques (*Muscicapa striata*).

Més que aucells

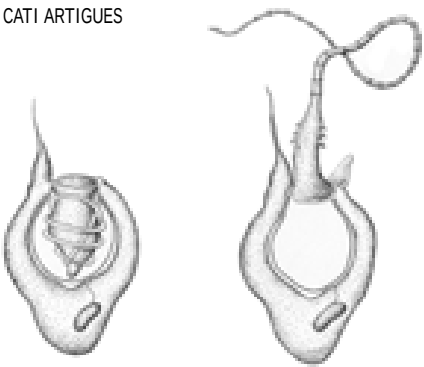
Els cnidaris

Per **Cati Artigues**
cartigues@gmail.com

Amb l'arribada de la calor estiuenca som molts els qui cercam refrescar-nos a la mar, de forma que augmenta la desagradable possibilitat que ens piqui un grumer o medusa. Ja que estam disposats a córrer aquest risc per no patir excessiva calor, si té lloc un encontre tan fatal, com a mínim, podem conèixer quin és el mecanisme que utilitzen per produir una picadura tan dolorosa.

Tot el grup dels cnidaris (meduses, coralls i anemones de mar) té unes cèl·lules exclusives anomenades cnidocists.

CATI ARTIGUES

Un cnidocist, amb el seu mecanisme de dispar.

Aquestes cèl·lules especialitzades es localitzen sobretot als tentacles i al voltant de la boca d'aquests organismes i la seva funció és servir tant de defensa com per a la captura de preses.

Els cnidocists tenen forma de càpsula arrodonida que guarda un llarg filament (nematocist) sovint cobert d'espines i que, en estat de repòs, descansa enrotllat a l'interior. La càpsula es tanca amb un opercle, vora el qual hi ha un apèndix en forma d'antena (cnidocil) que és l'encarregat d'obrir la càpsula quan se l'estimula. Un lleuger fregament de la nostra pell sobre aquest apèndix provoca que l'opercle s'obri, el filament urticant es desenrotlli, surti disparat a gran velocitat i es clavi a la pell inoculant, al mateix temps, el verí contingut dins la càpsula. El dolor i la irritació que provoquen aquests milers

La *Pelagia noctiluca* és una de les meduses més conegudes. L'increment de la temperatura del mar, una excessiva presència de nutrients i la manca de depredadors naturals acceleren el cicle vital d'aquests organismes, cada vegada més habituals a les nostres costes.

de filaments urticants clavats a la nostra pell ens faran sortir més que aviat de l'aigua. El mal, però, estarà fet.

Recordau que no heu de posar mai aigua dolça damunt la picada o tocar els filaments que s'hi han adherit perquè podríem provocar que nous cnidòcits s'activassin. Caldrà anar aviat al metge, però, com a mínim, sabreu perquè us pica tant, i, segurament, el dolor serà més bo de dur. •

Racó jove

Els alumnes de 3er de primària del **Col·legi Públic Es Canyar**, de Manacor, ens fan arribar uns magnífics dibuixos d'aucells. N'hi ha de tots colors i mides i de moltes espècies diferents, des d'aus dels nostres camps com el busqueret coallarg, el voltor o l'òliba fins a animals d'altres llocs del món, com tucans, paons o lloros verds.

Imaginació i dibuixos al poder! Quina millor manera de conèixer la natura que dibuixant-la?

A partir d'ara esperam comptar amb els dibuixos de molts altres joves que anirem publicant a les pàgines d'Es Busqueret.

Equip d'educació ambiental del GOB

També a l'estiu es pot fer ornitologia!

La diferència entre anar a la platja i veure “una gaviota” o veure “una preciosa i amenaçada gavina roja, *Larus audouinii*, adulta” la marques tu.

Fes-te del GOB !

BUTLLETA D'INSCRIPCIÓ AL GOB

La persona que subscriu vol associar-se al Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa (GOB)

Nom DNI Data de naixement

Domicili Codi postal Localitat Telèfon

E-mail

Quota anual d'associació 2010: menors de 18 anys: 16,43 €; de 18 a 23 anys: 31,11€; majors de 23 anys: 54,59 €; familiar-1 (adult més nins): 63,40 €; familiar-2 (dos adults més nins): 109,18 €; entitat col·laboradora: 160 €.

Carta d'ordre a l'entitat bancària

Distingits senyors: els agrairé que, fins a nova ordre, atenguin amb càrrec al meu compte els rebuts que els presenti el Grup Balear d'Ornitologia i Defensa de la Naturalesa (GOB), a nom de la persona que s'associa.

Titular del compte

Data

Persona que s'associa (firma)

Titular del compte (firma)

Núm. BANC	Núm. OFICINA	D.C.
Núm. COMPTE		